

Den kyrkliga förkunnelsen under debatt

Den granskning av den kyrkliga förkunnelsen och av kristendomens läge i vårt land som Dagens Nyheter utfört har på många håll besvarats med genomtänkta och allvarligt syftande inlägg. En del i debatten begagnade argument faller emellertid helt utom denna karaktäristik. Den låga nivån på vissa håll belyses av att denna tidnings uttalanden på ett mer eller mindre försåligt sätt ställs i samband med de förföljelser mot religion och kyrka som nu under kommunistisk — liksom tidigare under nazistisk — ledning föranstalts i Europa. Man vill väl dock inte årligt hävda att räkning av kyrkoberäkare och kritik av predikningar har något samband med denna fruktansvärda intolerans! De skrämselfmetoder som på denna punkt tillgrips på s. k. religionsvänligt håll visar i själva verket att tendenser till intolerans och andliga monopolkrav fortfarande finns hos oss, kanske mindre bland de aktivt kristna än hos dem som utan personligt engagemang uppträder som trons försvarare. En annan tankelinje av lika oroande beskaffenhet är den underförstådda eller öppet deklarerade antiintellektualismen. Tanker och motsägelser skall inte påpekas eller kritiseras — de hör, antyder man, ihop med religionen. De som för detta tal söker visserligen själva så långt möjligt stöd hos förnuftet; att de härvid är föga lyckosamma kan man fastslå utan att förolämpa, ty de missaktar ju i grunden det vapen som de så klumpigt hanterar.

Realdebatten om predikningarnas innehåll präglas av de mest stridiga synpunkter. Vissa tidningar reagerar häftigt mot tanken att de i Dagens Nyheter publicerade utdragen skulle vara representativa — såtillvida med rätt som vid dessa stickprov varken de lysande eller de urusla predikningar som säkert presteras har blivit exemplifierade. Andra tidningar, även "religionsvänliga", betonar direkt att de stenografiska referat som givits gör ett nedslående intryck, tyder på en urvattnad förkunnelse, på en formellt och intellektuellt låg standard. Men vissa tidningar är helt tillfredsställda med vad som enligt dessa exempel erbjuds de troende. Enligt högerns främsta organ — vars betraktelser i ämnet tycks visa att även slappheten kan bli nerven i en åskådning — är det här fråga om "övervägande goda prov på en förkunnelse, som är saklig, framförd på ett för alla begripligt sätt och över huvud uppbyggligt". Anmärkningen att den kristna läran föga framträder i dessa allmänt hållna moraliserande betraktelser bemöts av samma tidning i ordalag som är förtjänta av eftertanke: "Gudstjänsterna firas av kristna församlingar; något propagerande av de centrala kristna lärosatserna kan därför icke vara påkallat." I kristna kyrkor är det alltså obehövligt, snarast

Ett moment av intresse som Koht inte går in på är att USA och Frankrike i demokratidiskussionen ofta utnyttjats av motsatta riktningar. I exempelvis debatterna kring de brittiska parlamentsreformerna finner man att Frankrike, med sina två republikanska försök utmynnande i napoleonska diktaturer, återopas som bevis för den konservativa älsklingssatsen att folkvalde med nödvändighet leder till despoti. Amerika däremot, med dess i det hela lugna och lyckosamma utveckling, blir det stora exemplet på att en demokrati kan bestå under lång tid och även i en stor stat alltmer utvecklas till en realitet. Inför inbördeskriget trodde sig de europeiska reaktionärerna kunna påstå att USA äntligen skulle visa sig underkastat den förfallets och upplösningens lag som de förklarade gälla alla folkstyrelser. Att Norden bevarade demokratin även under kriget och i dess tecken segrade blev därför av utomordentlig vikt som stöd för den demokratiska argumentationen i Europa.

Professor Koht ägnar också stort utrymme åt andra frågor. Han betonar att Amerika gått i spetsen för ideella folkförelser på skilda områden: fredssaken, kravet på kvinnornas likställighet, nykterhetsrörelsen, religiösa väckelser — på dessa punkter har USA varit inspirator och mönster. Amerikanska uppfinningar har mer än något annat förändrat de materiella villkoren i västerlandet; Edison är den förste som systematiskt och i stor stil inriktade sig på att använda vetenskapens rön till tekniska framsteg. I det hela är det ofta genom det praktiska utnyttjandet och genomförandet av från andra håll kommande uppslag som Amerika gjort så väldiga insatser i västerländsk kultur.

"Mammon är den gud som folket dyrkar", skrev en engelsman redan år 1836 från Amerika, och denna anklagelse återkommer i otaliga privata och offentliga skildringar. Koht påpekar att förvärvsbegäret i Amerika ofta förenats med föreställningar av ideell natur; materiellt välstånd har, liksom inom socialismen, betraktats som förutsättningen för en hög andlig odling. Han erinrar också om den långa raden av amerikanska idealister, som reagerat mot framgångskulturen och genom sin med samhällskritik förenade framstegstro påverkat europeisk debatt; särskilt avsnitten om Emerson och Whitman är givande i sin sammanträngda analys. Betecknande är att den blivande nazisten Hamsun avskydde Amerika, medan Björnson och Ibsen hade stark känsla för det friska, optimistiska, obundna och tillika moraliska i amerikansk kultur.

Herbert Tingsten

olämpligt, att förkunna den kristna läran, ty den är redan godtagen av åhörarna. Det är ett intressant bidrag till belysningen av den tendens som överallt spåras i detta sammanhang: att ersätta tron på vissa satser med vaga uttalanden, som inte kan stöta någon, att göra kristendomen så intetsägande att ingen säger emot den.

Liknande motsättningar framkommer i debatten om mera speciella drag i den prästerliga förkunnelsen. På vissa håll fastställs med glädje att predikningarna inte längre hotar med djävulen och helvetet, att de inte är "anstötliga"; själva tanken att dylika predikningar i vår tid skulle kunna förekomma sägs vara ett uttryck för Dagens Nyheters bristande kontakt med religiös miljö. På andra håll åter förklarar man att förkunnelsen bör vara "anstötlig", att den genom sin kraft bör driva till ångest och ånger, att den beskedlighet som av några prisas som toleransens och insiktens blomma i själva verket är rationalismens och slapphetens styggelse. Och ytterligare påstås det att den art av predikningar som enligt de gjorda stickproven skulle ha kommit ur modet fortfarande är brukliga, att djävulen och helvetet figurerar liksom i den gamla goda tiden. Det underliga är att dessa alltigenom stridiga uppfattningar om den kyrkliga förkunnelsen inte tar sig uttryck i ömsesidig kritik och fördjupad diskussion; man fastställer med glädje sin enighet i avståndstagandet från Dagens Nyheter, men tar inte själva saken så allvarligt att de djupgående motsättningarna på den "religionsvänliga" fronten observeras.

Åtskilliga rena kuriosas i debatten vore värda att anteckna. Låt oss blott stanna vid den skribent (Göteborgs Handeltidning) som förklarar alla stenografiska uppteckningar i detta sammanhang värdelösa. Bland vissa präster är det nämligen så "att själva det fonetiska uttalet av vissa ord ger vissa bestämda nyanser i betydelsen, och i en sådan fonetisk egenomlighet kan det för de invigda ligga en hel liten dogmatik". Det vore onekligen av intresse att få närmare kännedom om denna fonetiska teologi, såvitt bekant inte tidigare uppmärksammas av den på samtidens kristendom inriktade forskningen.

För att återgå till allvarigare frågor: den anklagelse för kristendomsfientlighet som gärna framställs i dylika sammanhang borde avföras ur debatten. Att den som skriver detta — det är olustigt att i en sådan punkt tala om Dagens Nyheter — är irreligiös eller rättare ateist har inte ett ögonblick fördolts. Att Dagens Nyheter är kritisk emot själva statskyrkoorganisationen lär vara väl känt. Men dessa ståndpunkter har inte att göra med religionsfientlighet, om ordet tas i en rimlig mening. Liberalismens kärna är tolerans

för skilda åskådningar, ja, önskan att skilda åskådningar skall finnas och i sina brytningar ge det mänskliga livet variation och rikedom. Att den moral som vi alla mer eller mindre bestämt och medvetet omfattar mottagit bestämmande intryck från kristendomen bör erkännas och med respekt erkännas. Vi har också klart för oss att de symboler för oro, längtan och förtröstan som den religiösa metafysiken skapat berikar oss alla.

Både troende och icke-troende kan, som Svenska Morgonbladet framhäver, enas i kravet på "helhet och intensitet". Tidningen påstår emellertid att detta krav egentligen syftar på skilda ting hos de båda grupperna: "det urkristna kravet på helhjärtat praktiskt engagemang i den kristna trons andliga livsföring... motsvaras på det andra hållet av krav på teoretisk klarläggning av och intellektuellt ställningstagande till de religiösa (resp. ateistiska) trosföreställningarna". Säkerligen har man här uttryckt sig på ett sätt som inte svarar mot den verkliga meningen; det praktiska engagemang för de kristna varom tidningen talar måste ju föregås av ett ställningstagande just till trosföreställningarna. Vad som i Dagens Nyheter begärts är ett sådant ställningstagande: att människor s ö k e r komma till klarhet, söker en ståndpunkt, inte slött hamnar i namnkristendom eller namnateism. De "religiöst oskyldiga", för att använda professor Hedenius uttryck, vilka totalt saknar sinne för dylika frågor, må lämnas därhän: för det stora flertalet uppställs fordran på ett personligt ståndpunktstagande i motsats till ett ointresserat godtagande. Denna fordran är blott en sida av den religiösa och profana liberalismens tro på individualisering, fördjupning, "det inre ljuset". För de kristna vilkas tro är tillräckligt vital för att innefatta förvissning om den egna trons livskraft borde den öppna debatt som är den första konsekvensen av denna tankegång vara att föredra framför en behandling som liknar de oroliga hyssningarna kring en dödssjuk.

Juli
10 l. 4 ml.
4 k. 2 m. 3 a